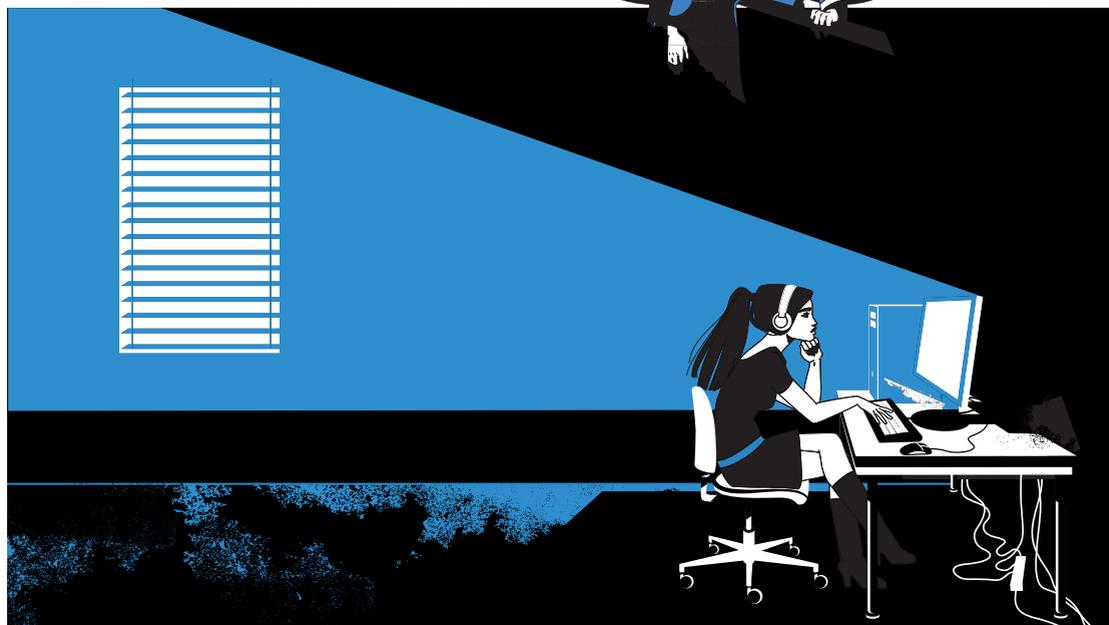

FESTSPILLENE I BERGEN OG
DEN NYE OPERA PRESENTERER

KJÆRLIGHET PÅ AVSTAND

L'AMOUR

DE LOIN

L'AMOUR DE LOIN

EN OPERA AV AN OPERA BY *Kaija Saariaho*
TIL LIBRETTO AV TO A LIBRETTO BY *Amin Maalouf*

INNHold CONTENT

Kjære publikum!	8
Dear friends!	9
AV BY <i>Per Boye Hansen & Stein Olav Henrichsen</i>	
Synopsis	10
Kjærlighet mellom illusjon og virkelighet	20
Love between illusion and reality	21
AV BY <i>Per Boye Hansen</i>	
Lengsel etter det transsensuelle	24
A yearning for the trans-sensual	25
AV BY <i>Liisamaija Hautsalo</i>	
Biografier	30
Biographies	31

L'AMOUR DE LOIN

6 | L'AMOUR DE LOIN

REGI OG SCENOGRAFI DIRECTION AND SET DESIGN	<i>Elmgreen & Dragset</i>
MUSIKALSK LEDER MUSICAL DIRECTOR	<i>Baldur Brönnimann</i>
LYDDESIGN SOUND DESIGN	<i>Lamberto Caccioli</i>
LYSDESIGN LIGHTING DESIGN KOSTYMEDESIGN COSTUME DESIGN	<i>Elmgreen & Dragset Cathrine Ahlsen</i>
JAUFRE RUEL CLÉMENCE PILEGRIMEN THE PILGRIM	<i>Jaakko Kortekangas Pia Freund Helene Gjerris</i>
KorVest KORMESTER CHORAL DIRECTOR: Bergen Filharmoniske Orkester Bergen Philharmonic Orchestra (BPO) KONSERTMESTER LEADER	<i>Håkon Matti Skrede Espen Lilleslåtten</i>
PRODUKSJONSSJEF PRODUCTION MANAGER INSPISENT STAGE MANAGER REGIASSISTENT ASSISTANT DIRECTOR FILMPRODUKSJON FILM PRODUCTION	<i>Nicolai Riise Kristian Lager Boris Alexander Knop Fabulab</i>
PRODUKSJONSSJEF FESTSPILLENE I BERGEN PRODUCTION MANAGER BERGEN INTERNATIONAL FESTIVAL PRODUKSJONSSJEF BERGEN FILHARMONISKE ORKESTER PRODUCTION MANAGER BERGEN PHILHARMONIC ORCHESTRA PROSJEKTLEDER PROJECT MANAGER GRIEGHALLEN SCENEMESTER OG TEKNISK LEDER STAGE MANAGER AND TECHNICAL DIRECTOR SCENEMESTER BERGEN FILHARMONISKE ORKESTER STAGE MANAGER BPO LYSANSVARLIG LIGHTING LYDANSVARLIG SOUND AV-ANSVARLIG AUDIO-VISUALS REPETITØR REPETITEUR TEKSTMASKINOPERATØR SUBTITLE OPERATOR SKREDDER TAILOR	<i>Olaf Mackenzie Tarjei Flotve Oddvar Eide Kenneth Iversen Grieghallen / AVAB CAC Rune Hole Bjørnar Skutlaberg, Grieghallen / AVAB CAC Jørgen Lystrup, Grieghallen / AVAB CAC Baard Hansen, Grieghallen / AVAB CAC Hans-Otto Ehrström Eli Hyde T Michael</i>

EN OPERA AV AN OPERA BY *Kaija Saariaho*
TIL LIBRETTO AV TO A LIBRETTO BY *Amin Maalouf*

OVERSETTELSE TRANSLATION KOORDINATOR CASTING OG KOR CASTING AND CHOIR COORDINATION	<i>Christopher Bergen Hilde Veslemøy Hagen</i>
FESTSPILLDIREKTØR FESTIVAL DIRECTOR KONSTITUERT OPERASJEF ACTING GENERAL DIRECTOR DEN NYE OPERA MARKEDSSJEF MARKETING DIRECTOR INFORMASJONSSJEF OG PROGRAMREDAKTØR INFORMATION MANAGER AND PROGRAMME EDITOR I SAMARBEID MED IN ASSOCIATION WITH	<i>Per Boye Hansen Stein Olav Henriksen Nina Lauvsnes Marit Eikemo Geir Rege</i>
KOORDINATOR BARN OG UNGE YOUNG PERSONS COORDINATOR	<i>Geir Harald Knutsen</i>
ILLUSTRASJONER I PROGRAMMET ILLUSTRATIONS IN THE PROGRAMME GRAFISK DESIGN GRAPHIC DESIGN	<i>Elmgreen & Dragset Øystein Vidnes & Grandpeople</i>
PROGRAMOVERSETTELSE PROGRAMME TRANSLATION	<i>Roger Martin</i>
TAKK TIL THANKS TO	<i>Elmar Vestner</i>

Takk til alle bidragsytere til programmet
Thanks to all who have contributed to this programme

FORESTILLINGEN VARER ca. 2:40 inklusiv pause
DURATION OF THE PERFORMANCE approx. 2:40 incl. interval

PREMIERE onsdag 21. mai kl 19.45 PREMIERE Wed 21 May at 7.45 pm
torsdag 22. mai kl 19.30 Thurs 22 May at 7.30 pm

I GRIEGHALLEN

FORESTILLINGEN ER PRODUSERT AV Festspillene i Bergen og Den Nye Opera,
i samarbeid med Bergen Filharmoniske Orkester og Grieghallen AS
THE PERFORMANCE IS PRODUCED BY the Bergen International Festival and
Den Nye Opera, in association with Bergen Philharmonic Orchestra and Grieghallen AS

7 | L'AMOUR DE LOIN

Kjære publikum!

OPPSETNINGEN AV Kaija Saariaho og Amin Maaloufs opera *L'amour de loin* er en begivenhet for Festspillene, en begivenhet for Den Nye Opera og en viktig milepæl for utviklingen av opera i Bergen. For første gang går Festspillene sammen med Bergen Filharmoniske Orkester og et lokalt produksjonsmiljø for å framføre en samtidsopera som åpningsforestilling for Festspillene. Med kunstnerparet Elmgreen & Dragset som ansvarlige for iscenesettelsen inviterer vi til et spennende nordisk møte mellom ulike kunstarter: musikk, teater, film, litteratur og billedkunst – et moderne «Gesamtkunstwerk».

Operaen markerer starten på et langvarig samarbeid mellom Festspillene og Den Nye Opera. Vi ønsker i årene framover gi et vesentlig bidrag til utviklingen av opera som kunstform på Vestlandet. Det er en stor og ressurskrevende oppgave som kun kan løses med stor innsats, langsiktig planlegging, evne til samarbeid og ikke minst kjærlighet til operaen som kunstform. Slik sett passer temaet for årets forestilling – *kjærlighetens vilkår som visjon og virkelighet* – godt til vårt eget prosjekt.

PER BOYE HANSEN
Festpilldirektør

STEIN OLAV HENRICHSEN
Konstituert operasjef i Den Nye Opera

Dear friends!

THE PRODUCTION OF Kaija Saariaho and Amin Maalouf's opera *L'amour de loin* is a major event for the Bergen International Festival, a major event for Den Nye Opera and an major milestone in the development of opera in Bergen. For the first time the Bergen International Festival combines forces with Bergen Philharmonic Orchestra and local production forces to stage a contemporary opera as the opening performance of the Bergen International Festival. With the staging of the opera in the hands of the artistic duo Elmgreen and Dragset we are proud to invite you to an exciting Nordic encounter with a variety of art forms: music, theatre, film, literature and visual art – a modern 'Gesamtkunstwerk'.

This collaborative effort kicks off a long-term collaboration between the Bergen International Festival and Den Nye Opera. We aim in the coming years to make a substantial contribution to the development of opera as an art form in the west of Norway. This is a major task requiring considerable resources that can only be carried out with a substantial effort, long-term planning, collaborative skills and not least a love of opera as an art form. As such the theme of this performance – *the conditions for love as a vision and reality* – is appropriate to our own project.

PER BOYE HANSEN
Director, Bergen
International Festival

STEIN OLAV HENRICHSEN
Acting General Director,
Den Nye Opera

Synopsis

YOUR LOVE FILLS MY SOUL
BOTH WAKING AND DREAMING ...
... BUT IT IS THE DREAM
THAT I PREFER ...
... FOR IT IS THERE
THAT YOU BELONG TO ME.

Fortellingen i *Lamour de loin* tar utgangspunkt i *La Vida breve* – kjærlighetstekster av Jaufré Rudel, som var blant de største trubadurene på 1100-tallet. Han er lidenskaplig forelsket i en kvinne fra Tripoli – en kvinne han bare har hørt om og aldri har møtt.

The story of the opera *Lamour de loin* is based on *La Vida breve* by Jaufré Rudel, Prince of Blaye, one of the first great troubadours of the twelfth century. His glowing passion for a woman from the East whom he only knows by hearsay is the central theme of the libretto.

1100-tallet, i Aquitaine,
Tripoli og på havet

AKT I

I HAVE LEARNED TO SPEAK OF HAPPINESS ...
... BUT I HAVE NOT LEARNED TO BE HAPPY

Jaufré Rudel, Prins av Blaye, er lei livsførselen til de unge av hans rang, og lengter etter en annen form for kjærlighet enn den fysiske. Han kaller denne en «kjærlighet på avstand». Hans tidligere svirebrødre, som utgjør koret i operaen, bebreider Jaufré for hans personlighetsforandring, og forteller ham at kvinnen han drømmer om ikke eksisterer. En pilegrim derimot, som nylig har kommet fra Tripoli, hevder at en slik kvinne virkelig fins og at han har møtt henne. Fra da av tenker ikke Jaufré på noe annet enn denne kvinnen.

THE WOMAN I DESIRE IS SO FAR AWAY ...
... THAT MY ARMS COULD NEVER ENCIRCLE HER

12th century, in Aquitaine,
Tripoli and at sea

ACT 1

Jaufré Rudel, Prince of Blaye, has become weary of the pleasures of life led by the young people of his rank. He longs for a different love, far away, which he has reconciled himself to never experiencing. His former companions, as a choir, reproach him for this change in his personality and taunt him, telling him that the woman of whom he sings does not exist. However, a pilgrim, newly arrived from overseas, asserts that he knows that such a woman does indeed exist, as he has met her. From then on, Jaufré thinks of nothing but this woman.

AKT II

IN HIS SONGS, HE CALLS YOU
THE DISTANT STAR ...
... AND HE LANGUISHES FOR YOU
WITHOUT HOPE OF RESPONSE

Pilegrimen er igjen på reise og oppsøker kvinnen han fortalte Jaufré om, grevinnen av Tripoli, Clémence. Han forteller henne at det i Frankrike fins en trubadurprins som hyller henne i sangene sine, og kaller henne «sin elskede fra det fjerne». Grevinnen blir først fornærmet, men begynner snart å drømme om denne fremmede beundreren langt borte. Hun spør seg også om hun fortjener en slik hengivenhet.

... I AM ONLY BEAUTIFUL
IN THE MIRROR OF YOUR WORDS

ACT II

On his return to the East the Pilgrim seeks out the woman of Jaufré's dreams, the countess of Tripoli. He tells her that in the West, a troubadour prince extols her in his songs, calling her his 'love from afar'. At first she is offended, but then she begins to dream of this strange distant admirer, wondering whether she deserves such devotion.

AKT III

IT WAS EASY TO COMPOSE MY SONGS
WHEN SHE DID NOT HEAR THEM.
BUT NOW ...
NOW SHE MUST HEAR MY SONGS FROM
MY LIPS, AND NO OTHERS

SCENE I: Når pilegrimen er tilbake i Blaye møter han igjen Jaufré, og innrømmer overfor ham at grevinnen nå vet at han synger om henne. Da bestemmer trubaduren seg for å dra for å møte sin elskede.

I KNOW NOT WHETHER I WOULD LOVE
HIS VOICE AS I LOVE HIS MUSIC

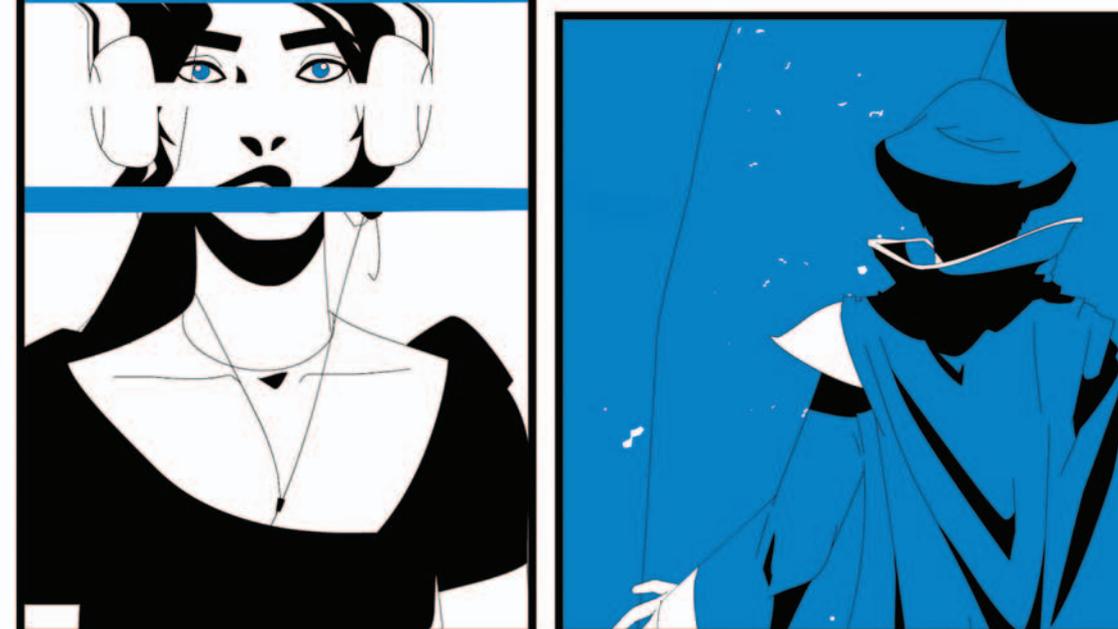
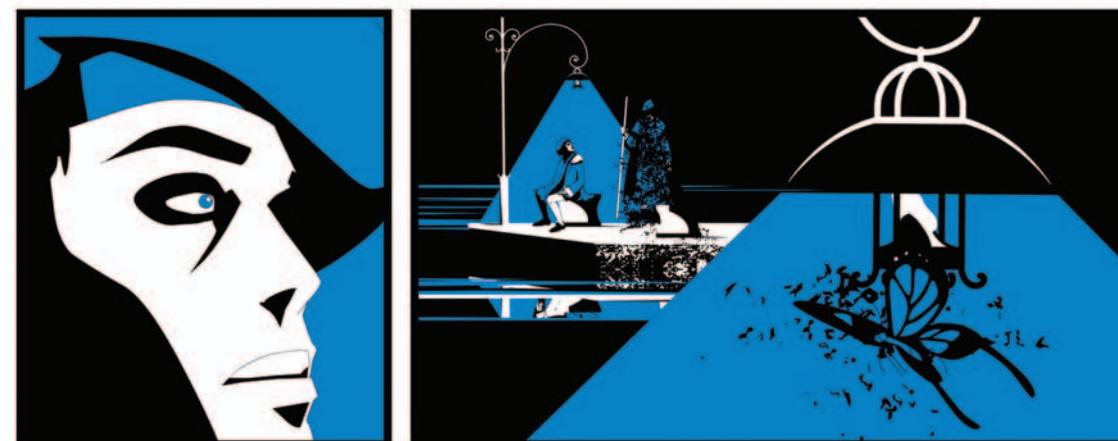
SCENE II: Clémence, på sin side, er svært usikker, hun vil ikke leve et liv som stadig ventende og hun vil ikke lide.

DOUBTLESS I WOULD SUFFER IF I
WAITED FOR HIM AND HE DID NOT COME.
BUT I DO NOT WAIT FOR HIM

ACT III

SCENE I: Back in Blaye, the Pilgrim meets Jaufré and tells him that the lady now knows that he sings about her. This makes the troubadour determined to go and meet her.

SCENE II: Clémence on the other hand seems to prefer their relationship to remain distant. She neither wants to suffer, nor to spend her life waiting in vain.

AKT IV

I AM AFRAID I SHAN'T FIND HER ...
AND I AM AFRAID I SHALL

Ute på havet er Jaufré utålmodig etter å møte sin «elskede fra det fjerne». Samtidig gruer han seg veldig og angrer på at han dro av gårde på impuls. Kvalene blir stadig større og til slutt gjør uroen ham alvorlig syk. Når han ankommer Tripoli er han døende.

I AM AFRAID OF DYING, AND I AM
AFRAID OF LIVING – DO YOU UNDERSTAND?

AKT V

THE LAST SENSATION
OF MY DYING BODY...
... IS MY WEAKENED HAND
FALLING ASLEEP IN YOURS.
WHY ASK MORE OF HEAVEN?

Når skipet legger til kai, skyn-der pilgrimen seg til grevinnen for å informere henne om at Jaufré har kommet, men at han er døende. Trubadurprinsen blir fraktet bevisstløs på en bære til slottet. I nærværet av kvinnen han har sunget for, kommer

ACT IV

Once he has set out to sea, Jaufré is impatient to meet his 'love from afar', but at the same time he dreads the encounter. He regrets having left on impulse, and his anguish is so strong that he falls ill, becoming more and more so as he approaches Tripoli. By the time he arrives he is in the throes of death.

ACT V

When the ships berths, the Pilgrim hurries to inform the countess that Jaufré has arrived and is asking to see her, but that he is at death's door. The troubadour prince is carried unconscious on a stretcher to the citadel of Tripoli. In the presence of the woman of whom he

han gradvis til bevissthet igjen. De to «elskende fra det fjerne» møtes endelig. Men tragedien truer og de blir de nødt til å handle raskt. De erklærer sin kjærlighet til hverandre.

Når Jaufré dør i armene hennes, vender grevinnen seg rasende og fortvilet mot himmelen. Snart bebreider hun imidlertid seg selv for tragedien, og hun bestemmer seg for å gå i kloster for å gjøre bot.

Siste scene viser Clémence knelende i bønn, men ordene er vanskelig å skjelne og det er usikkert hvem hun ber til: Gud langt borte eller hennes «elskede fra det fjerne».

... ONE BRIEF MOMENT OF SIMPLE HAPPINESS. IS THAT TOO MUCH?

has sung he gradually recovers his senses. The two 'lovers from afar' finally meet. The approaching tragedy compels them to act in haste. They confess their passion, fall into each other's arms and declare their undying love.

As Jaufré dies in her arms, Clémence cries in desperate rage to Heaven. When she comes to her senses she considers herself responsible for the tragedy, and decides to do penance by entering a convent.

The final scene shows her kneeling in prayer, but her words are ambiguous and it is not clear to whom she is praying on her knees: her distant God or her 'love from afar'.

Kjærlighet mellom illusjon og virkelighet

«ER DETTE OPERA så kan også jeg skrive opera», skal Kaija Saariaho ha uttalt etter at hun så og hørte Messiaens *Den hellige Frans av Assisi*, under Festspillene i Salzburg på begynnelsen av 90-tallet. Det var lite i hennes musikk til da som hadde pekt i retning av ytre dramatik eller teatreffekter. Som Jon Fosse ble hun lurt inn teatrets verden, ved at andre insisterte. Hun var skeptisk til å gi seg sjangeren i vold, men ble overbevist av Messiaens meditative musikkteater. I 2000 ble hennes *L'amour de loin* (Kjærlighet på avstand) urframført samme sted, med Esa Pekka Salonen (dirigent) og Peter Sellars (regissør) som fødselshjelpere. Det ble en stor suksess og oppsetningen ble senere vist både i Paris og i Helsingfors og foreligger også på dvd.

Vi er stolte over å ha *L'amour de loin* som åpningsforestilling for Festspillene i Bergen i en nyoppsetning av kunstnerparet Elmgreen & Dragset.

En erkjennelse av at kjærligheten enten er for god til å være sann eller for sann til å være god, kan synes å ha vært utgangspunkt for Kaija Saariaho og hennes librettist, den libanesisk/franske forfatteren Amin Maalouf. Den uoppnåelige eller ufullbyrdete kjærlighet er et sentralt tidløst tema, fra Orfeus tap av Eurydike til Smokies *Living next door to Alice*. I middelalderen ble den høviske avstandskjærlighet dyrket som den høyeste form for kjærlighet, der lykkerusen – erotikken – nettopp lå i det uoppnåelige, nærmest i en innforståthet av at verdien blir redusert når kjærligheten blir praktisert, for å bruke norske biskopers terminologi.

Love between illusion and reality

'IF THIS IS OPERA, I can write opera too,' Kaija Saariaho reputedly said after experiencing Messiaen's *St Francis of Assisi* during the Salzburg Festival in the early 1990s. Until then her music had shown few if any signs of visible drama or theatrical effects. Like Jon Fosse she was lured into the world of the theatre by the insistence of others. She was sceptical towards trying her hand at the genre, but was persuaded by Messiaen's meditative musical theatre. In 2000 her opera *L'amour de loin* (Love from afar) was premiered at the same festival, with Esa Pekka Salonen (conductor) and Peter Sellars (director) acting as 'midwives'. A resounding success, it went on to be performed in Paris and Helsinki, and it is now also available on DVD.

We are proud for *L'amour de loin* to be the opening performance of the Bergen International Festival, with new direction and set by the artistic duo Elmgreen & Dragset.

Acknowledging that love is either too good to be true or too true to be good may have been the starting point for Kaija Saariaho and her librettist, the Libanese/French author Amin Maalouf. Unrequited or unattainable love is a recurrent timeless theme, from Orpheus's loss of Eurydice to Smokie's *Living Next Door to Alice*. In the Middle Ages love from afar was considered the most elevated form of love, in which ecstasy – erotic release – was to be found in the unattainable, almost admitting that its value is demeaned when love is actually put into practice (to use the terminology of Norwegian bishops).

Det er nok ikke oppfordring til askese eller avholdenhet som er Saariaho og Maaloufs budskap, men operaen viser avstanden mellom kjærlighet som forestilling og kjærlighet slik den oppleves i virkeligheten.

Saariaho og Maalouf tar både musikalsk og tematisk utgangspunkt i middelalderen, ikke som et tilbakeskuende nostalgisk prosjekt, men for å vinne distanse til å skildre egen samtid. Som middelalderens musikk er Saariahos partitur nesten fri for både harmonisk utvikling og store tempoendringer. Virkemidlene hun bruker for å gripe lytteren er først og fremst klanglig differensiering og dynamikk. Tematisk berører operaen grensene mellom hengivenhet og besettelse, mellom illusjon og virkelighet og mellom tilhørighet og avhengighet. Saariaho har selv uttalt: «Da jeg jobbet med dette stoffet, måtte jeg ofte tenke på unge mennesker som innleder forhold via Internett, uten å ha møtt hverandre. Hvordan er det man skaper seg et bilde av den annen? Hvilke konflikter fører det til? Er mennesket i stand til å holde ønske og realitet fra hverandre?»

FESTSPILLDIREKTØR *Per Boye Hansen*

The message conveyed by Saariaho and Maalouf is not a call to asceticism or abstinence, but the opera brings home the contrast between love as a concept and love in practice.

Saariaho and Maalouf take their inspiration, musically and thematically, from the mediaeval era, not as a retrospective, nostalgic project, but rather in order to gain distance to be able to portray their own time. As in the case of mediaeval music, Saariaho's score is almost devoid of harmonic development and dramatic tempo changes. The devices she uses to move the listener are first and foremost differentiation of sound quality and dynamics. Thematically the opera touches on the borders between devotion and obsession, illusion and reality, companionship and dependence. Saariaho herself said, 'When I was working on this material, I often thought about young people entering into relationships on the Internet without ever having met one another. How can one form an idea of the other? What conflicts result? Are people capable of distinguishing between wishful thinking and reality?'

FESTIVAL DIRECTOR *Per Boye Hansen*

Lengsel etter det transsensuelle

KAIJA SAARIAHOS OPERA *L'amour de loin* er en romantisk opera til tross for sin modernisme. I tråd med modernismens prinsipper er Saariahos musikalske idiom basert på parametere som konvensjonell tonalmusikk anser som sekundære. Spesielt hennes fokus på klang knytter henne til den franske sjangeren *spektralmusikk*. På den andre siden er hun opptatt av spenningen mellom musikalske teksturer, slik som lyd og støy, som for henne er spenningen mellom konsonans og dissonans. Sakte overganger eller transformasjoner og problemet med åpne avslutninger eller endeløshet er kjennemerker ved hennes musikk. Til sammenligning glimret den melodiske dimensjonen ved sitt fravær frem til midten av 1990-årene. På dette tidspunktet begynte melodi å bli viktig i hennes arbeid, da hun begynte å fokusere mer og mer på vokalmusikk.

L'AMOUR DE LOIN OG DENS FORGJENGERE

Før operaen *L'amour de loin* skrev Kaija Saariaho tre store vokalverk, *Château de l'âme* (1995), *Lonh* (1996) og *Oltra mar* (1998–99). Det er vanskelig å plassere *L'amour de loin* på et stilistisk kart innen operasjangeren. Selv om dens musikalske idiom utvilsomt er modernistisk, har den ingen nære paralleller i den moderne opera. Med fem akter, tre hovedroller og kor fremtrer den som en opera etter konvensjonelle mål: den åpner med en ouverture som presenterer det musikalske innholdet og den prøver verken

A yearning for the trans-sensual

KAIJA SAARIAHO'S *L'amour de loin* is a Romantic opera despite its Modernism. In keeping with the precepts of Modernism, Saariaho's musical idiom is based on parameters which in conventional tonal music are regarded as secondary. Her interest in timbre in particular links her to the French genre of spectral music. On the other hand, she is interested in the tension between musical textures, such as sound and noise — which for her is equivalent to the tension between consonance and dissonance. Slow shifts or transformations, and the problem of open endings or endlessness, are hallmarks of her music. By comparison, the melodic dimension has been conspicuous by its absence until the mid-1990s, at which point melody began to gain importance in her work as she began to focus increasingly on vocal music.

L'AMOUR DE LOIN AND ITS PREDECESSORS

The opera *L'amour de loin* was preceded in Saariaho's output by three major vocal works: *Château de l'âme* (1995), *Lonh* (1996) and *Oltra mar* (1998–99). It is difficult to place *L'amour de loin* on the stylistic map in the operatic genre, because though its musical idiom is firmly Modernist, it has no close parallels in modern opera. Having five acts, three leading characters and a choir, it is 'operatic' in the conventional sense: it opens with an overture that presents its musical material, and it makes no attempt at

å parodierte operakonvensjoner eller sette spørsmålstegn ved librettoens status. *Lamour de loin* følger også operakonvensjon når det gjelder tema: det er den tidløse fortellingen om ulykkelig kjærlighet. Hovedinnflytelsen bak *Lamour de loin* er kanskje å finne i Frankrike. Et av verkene som lurer i bakgrunnen er Claude Debussys *Pelléas et Mélisande*. Et strøk av dets søvnige stemning kan anes i *Lamour de loin*. På den andre siden har Karja Saariaho sagt at den avgjørende impulsen til å skrive operaen kom da hun så en oppsetning av Olivier Messiaens opera *St Frans av Assisi* (1975–1983) ved Salzburgfestivalen i 1992. Selv om ingen direkte musikalske tråder kan påvises, er det en tematisk likhet som noe overraskende knytter *Lamour de loin* til Joonas Kokkonens *Viimeiset kiusaukset* (De siste fristelsene, 1973–75) og Francis Poulencs *Dialogues des Carmelites* (1953–1956). Alle fokuserer de på oppnåelse av søken etter åndelige opplevelser, en hovedtrend i europeisk opera, særlig etter annen verdenskrig.

MUSIKALSK DUALISME

Musikken i *Lamour de loin* kan grovt sett deles i to typer materiale. Begge har sitt opphav i komponentene i den grunnleggende akkorden som åpner ouverturen. Den første av disse involverer stoff som gradvis utvikles til lydmasser. I tillegg til en stemningsfull innledning er det flere musikalske forekomster av stemninger, slik som stormen (akt IV, scene III), den febrile entusiasmen ved å gi seg ut på en reise (akt II, scene I), drømmen (akt IV, scene II) og raseriet (akt II, scene I). Den andre typen materiale, hovedsakelig i vokallinjen, er diatonisk. Dette kommer av melodien i kirketonearten i *Lanquan li jorn* av den egentlige trubaduren Jaufré Rudel, som Saariaho har integrert i operaen. Det er kjennetegnet ved trinnvis bevegelse, triolfigurer og en ornamentikk som leder tankene til orientalsk musikk og til melodisk improvisasjon. Jaufrés musikk refererer sterk til trubadurmusikken, ikke minst fordi han assosieres med en brutt harpeakkord som består av kvarter og kvinter.

En umiddelbart identifiserbar, nedadgående figur, spilt på fire fløyter, representerer pilegrimen, og konsekvent signaliserer hans inntreden. Hans vokalstemme derimot har ingen spesielle særtrekk. Han er en musikalsk gjennomsliktig person. Hans materiale skifter i forhold til hvem av de to andre personene han henvender seg til i sin funksjon som mellommann. Pilegrimens musikalske materiale omfatter også mikro-intervaller. Vokalstemmene til Clémence inneholder ofte store sprang. Hennes musikk inneholder også en gjentatt stigende kvintolfigur spilt på harpe, og ørsmå sammenfiltrede motiver, som høres i orkesterinnledningene til scenene hvor hun er til stede. Hun assosieres også med stigende skalamotiver som

parodying operatic conventions or questioning the status of the libretto. *Lamour de loin* is also 'operatic' in terms of its topic, dealing as it does with the time-honoured story of unhappy love.

The major influences for *Lamour de loin* may be found in France. One of the works lurking in the background is Claude Debussy's *Pelléas et Mélisande*, a touch of whose somnolent mood may be sensed in *Lamour de loin*. On the other hand, Saariaho has said that the final impulse for writing the opera came from seeing a production of Olivier Messiaen's opera *St Francis of Assisi* (1975-83) at the Salzburg Music Festival in 1992. Although no direct musical links can be proven, there is a thematic similarity, which also links *Lamour de loin* a bit surprisingly to Joonas Kokkonen's *Viimeiset kiusaukset* (The Last Temptations, 1973-75) and to Francis Poulenc's *Dialogues des Carmelites* (1953-56); they all focus on the achievement of or quest for spiritual experience, a major trend in European opera especially after the Second World War.

MUSICAL DUALISM

The music in *Lamour de loin* can be roughly divided into two types of material, both derived from components of the fundamental chord that opens the overture. The first of these involves textures that evolve gradually into masses of noise. In addition to an atmospheric introduction, there are several musical manifestations of mood such as the storm (Act IV Scene 3), the feverish enthusiasm of setting forth on a journey (Act II Scene 1), the dream (Act IV Scene 2) and the rage (Act II Scene 1).

The second type of material, mainly in the vocal lines, is diatonic in nature. This derives from the modal melody of *Lanquan li jorn* by the real troubadour Jaufré Rudel, which Saariaho has integrated into the opera. It is characterized by stepwise motion, ornamentation reminiscent of the Orient and of melodic improvisation, and triplet gestures. The music of Jaufré refers strongly to the music of the troubadours, not least because he is associated with an arpeggio chord consisting of fourths and fifths played by harps.

The immediately identifiable descending figure for four flutes that represents the Pilgrim consistently signals his entrances. His vocal line, on the other hand, has no particular character. He is a musically transparent persona whose material changes according to which of the other two characters he approaches in his capacity as a go-between. The Pilgrim's musical material also includes microintervals.

The vocal lines of Clémence typically contain wide leaps. Her music also features a repeated upward quintuplet figure mostly played by harps, and

sannsynligvis peker oppover, mot himmelen og Gud – akkurat som det franske ordet *clémence* betyr mildhet eller nåde.

MOT GUDDOMMELIGHET

Operaen innbefatter en reise over havet fra vest til øst, fra Vestlig til Østlig. Dette er en motsetning som operaen forsøker å oppløse: pilegrimen vandrer fra by til by og tjener som en brobygger mellom kulturer. Mann og kvinne utgjør et annet opposisjonspar. Historien handler om kjærlighet, døden, møter og deres umulighet. Jaufré når Tripoli, men døden skiller ham fra hans elskede, Clémence. Dette knytter *Lamour de loin* til Richard Wagners *Tristan og Isolde*, til tross for stor musikalsk forskjell mellom dem.

Den mannlige hovedpersonen Jaufré Rudel er både fiktiv og virkelig. Den faktiske Jaufré levde midt på 1300-tallet i området som i dag utgjør Bordeaux. Pilegrimen, i motsetning, er en metaforisk figur. Han er ikke identifisert ved navn, og handler kun som en budbringer, Hermes, eller kanskje en engel som beveger seg mellom de elskede. Som Cherubino i *Figaros bryllup* eller Octavian i *Rosekavaleren* er pilegrimen en *travesti*, eller «bukserolle», en mannerolle spilt av en kvinne.

Selv om Saariahos *Lamour de loin* ikke eksplisitt handler om religion, kan ideen om uoppnåelig kjærlighet, som forekommer i trubadurens lyrikk, også forstås i en religiøs sammenheng. Clémence ytrer en bønn på slutten av operaen, men hennes ord er tvetydige; vi vet ikke hvem hun henvender seg til. Når vi husker på at trubaduren var påvirket av arabisk poesi, og at den elskede kunne symbolisere Gud, er det mulig å se Clémences slutt-tale som en henvendelse til den allmektige så vel som til hennes avdøde elskede. Slik kan *Lamour de loin* og trubaduren Jaufré Rudels reise mer generelt bli oppfattet som en allegori for lengsel etter det transsensuelle, det transcendent, eller Gud.

Liisamaija Hautsalo

NORSK VERSJON © Roger Martin

Teksten er hentet fra Finlands Nationaloperas program

diminutive coalescing motifs heard in the orchestral introductions to scenes where she appears. Also associated with her are rising scale motifs which probably refer upwards, to heaven and to God — just as the French word *clémence* signifies clemency or mercy.

TOWARDS DIVINITY

The opera involves a journey over the sea from west to east, from Western to Oriental. This is an opposition that the opera seeks to dissolve: the Pilgrim wanders from city to city and acts as a bridge between cultures. Man and woman form another pair of opposites. The story is about love, death, encounters and their impossibility. Jaufré reaches Tripoli, but death separates him from his beloved, Clémence. This links *Lamour de loin* to Richard Wagner's *Tristan und Isolde*, for all the musical differences between them.

The main male character Jaufré Rudel is both fictitious and real. The real Jaufré lived in the area of the present-day Bordeaux in the mid-12th century. The Pilgrim, by contrast, is a metaphorical figure: he is not identified by name, acting simply as a messenger, Hermes or perhaps an angel, passing between the lovers. Like Cherubino in *Le nozze di Figaro* or Octavian in *Der Rosenkavalier*, the Pilgrim is a *travesti* or 'trouser role,' a male role sung by a woman.

Although Saariaho's *Lamour de loin* is not explicitly about religion, the concept of unrequited love as featured in the lyrics of the troubadours can be interpreted in this context too. Clémence utters a prayer at the end of the opera, but her words are ambivalent: we do not know whom she is addressing. When we recall that the troubadours were influenced by Arab poetry and that the 'beloved' could just as well stand for God, we may see Clémence's final speech as an address to the Almighty as well as to her dead lover. Thus, *Lamour de loin* and the journey of Jaufré Rudel the troubadour can be seen more generally as an allegory for a yearning for the trans-sensual, the transcendent, or God.

Liisamaija Hautsalo

Reprinted with permission from the Finnish National Opera

KAIJA SAARIAHO gikk ut fra Sibelius-akademiet i Finland i 1981 og var aktiv i gruppen av samtidskomponister som kalte seg *Korvat auki!* (åpne ører). Året etter flyttet hun til Paris for å følge kurs ved IRCAM – det eneste store computermusikkstudioet i Europa på den tiden.

Musikken til Saariaho ble sterkt påvirket av oppholdet ved IRCAM. Hun arbeidet med å finne frem til en helt ny tone, og kombinerte syntetiske lyder med tradisjonelle instrumenter. Musikken hennes er sagt å utforske grensene mellom klang og støy, sang og tale, musikk og lyd. Utover 90-tallet ble komposisjonene hennes imidlertid mer melodiske, og i 1995 skrev Saariaho sitt første verk for sang og orkester: *Château de l'âme*. Denne sangsyklusen ble bestilt av Salzburg-festivalen, og noen har pekt på dette som spiren til operaen *L'amour de loin*.

I 2000 ble Saariaho tildelt Nordisk Råds musikkpris for kammerverket *Lohn* skrevet for sopranen Dawn Upshaw og elektronikk. Samme år debuterte hun som operakomponist med *L'amour de loin* under Festspillene i Salzburg. Det var festivallederen sitt ønske at Saariaho her skulle samarbeide med Amin Maalouf. For denne operaen ble hun tildelt the Grawemeyer Award.

Samarbeidet med Maalouf fortsatte, og det resulterte i operaen *Adriana Mater* som ble urfremført ved Parisoperaen i 2006. Sammen står de også bak oratoriet *La passion de Simone* som hadde premiere under Wien-festivalen høsten 2006, før den ble fremført i London, Helsinki og Stockholm. I sommer skal det opp i the Lincoln Center for the Performing Arts i New York.

Kaija Saariaho, som i likhet med Amin Maalouf har bodd store deler av livet sitt i Paris, har fått mange prestisjetunge bestillinger i sin karriere. I det siste har hun hatt oppdrag fra Boston Symphonic Orchestra og Berliner Philharmoniker. Nylig ble hun kåret til årets komponist i the Musical American 2008 Award.

KAIJA SAARIAHO graduated from the Sibelius Academy in Finland in 1981, and was active in the group of contemporary composers calling themselves *Korvat auki!* (Open Ears!). In the following year she moved to Paris to study at IRCAM, the only major computer music studio in Europe at the time.

Saariaho's music was strongly influenced by her time at IRCAM. Striving to achieve a completely new sound, she combined synthetic sounds with traditional instruments. Her music is said to delve into the distinctions between sound and noise, singing and speech, music and sound. Throughout the 1990s her compositions became more melodious however, and in 1995 Saariaho wrote her first work for voice and orchestra, *Château de l'âme*. This song cycle was commissioned by the Salzburg Festival, and has been identified as the embryo of the opera *L'amour de loin*.

In 2000 Saariaho was awarded the Nordic Council Music Prize for the chamber work *Lohn*, written for the soprano Dawn Upshaw and electronics. In the same year she made her debut as a composer of opera at the Salzburg Festival with *L'amour de loin*, collaborating with Amin Maalouf at the request of the festival director. She received the Grawemeyer Award for the opera.

Her continued collaboration with Maalouf resulted in the opera *Adriana Mater*, which received its world premiere at the Paris Opera in 2006. They are also jointly responsible for the oratorio *La passion de Simone*, which was premiered during the Vienna Festival in autumn 2006 and subsequently performed in London, Helsinki and Stockholm. This summer it features at the Lincoln Center for the Performing Arts in New York.

Like Amin Maalouf, Kaija Saariaho has lived for a large part of her life in Paris and has received numerous prestigious commissions. She has recently done work for the Boston Symphonic Orchestra and the Berlin Philharmonic, and is the recipient of the Musical American Composer of the Year Award 2008.

AMIN MAALOUF vokste opp i en familie i det kristne minoritetsmiljøet i Beirut, Libanon. Etter sosiologi- og økonomi-studier arbeidet han som journalist i noen år, men da borgerkrigen brøt ut i 1975 emigrerte han med kone og barn til Paris, hvor han har bodd siden. I Frankrike debuterte han med *Korstogene sett fra arabisk side* i 1983. Siden har han gitt ut både sakprosa, essays og romaner, de fleste med utgangspunkt i historiske hendelser. Han mottok den ledende franske litteraturprisen Goncourtprisen i 1993 for *Tanios-klippen*, og bøkene hans er oversatt til 37 språk.

I Maaloufs forfatterskap står kulturmøter, identitet og tilhørighet sentralt. Bøkene hans er sagt å bygge broer mellom øst og vest, og han viser gjerne hvordan kristendom og islam har inspirert hverandre og levd side om side i harmoni. «When one lived in Lebanon, the first religion which one has, is the religion of coexistence», har Maalouf uttalt.

Maalouf har skrevet to operalibrettoer, begge til musikk av Kaija Saariaho. *Lamour de loin* ble laget til Salzburg-festivalen i 2000 og ble satt opp i Paris året etter. Den andre operaen, *Adriana Mater* hadde premiere i 2006 i Paris. Han har også laget tekst til Saariahos stykke *Quatre instants*.

AMIN MAALOUF grew up within the minor community of Christian melkites in Beirut, Lebanon. He studied sociology and economics and worked as a journalist for several years, but when civil war broke out in 1975 he emigrated with his wife and child to Paris, where he has lived ever since. In France he made his debut with *The Crusades Through Arab Eyes* in 1983. Since then he has published non-fiction, essays and novels, most of which are based on historical events. He received the major French literary award, the Goncourt Prize, in 1993 for *The Rock of Tanios*. His books have been translated into 37 languages.

Central features of Maalouf's writing are meetings between cultures, identity and a sense of belonging. His books are said to build bridges between east and west, often describing how Christianity and Islam have inspired each other and have lived side by side in harmony. He has said, 'When one lives in Lebanon, the first religion one has is the religion of co-existence.'

Amin Maalouf has written two operatic librettos, both set to music by Kaija Saariaho. *Lamour de loin*, written for the 2000 Salzburg Festival, was performed in Paris the following year. Their other opera, *Adriana Mater*, was premiered in Paris in 2006. He has also written the words to Saariaho's piece *Quatre instants*.

ELMGREEN & DRAGSET

DA MICHAEL ELMGREEN (DK) OG INGAR DRAGSET (N) slo seg sammen i Danmark på midten av nittitallet var de i følge dem selv to outsiders, uten kunstnerisk utdannelse. Elmgreen hadde arbeidet tre år som kunstner, mens Dragset kom fra teaterverdenen. De startet med en kombinasjon av billedkunst og performance og flyttet til Berlin. Da de i 1997 stilte ut et stupebrett som vendte ut av bygget og gjennom vinduet på kunstmuseet Louisiana nord for København, fikk kunstnerduoen stor oppmerksomhet. Nylig ble stupebrettet kåret til et av samtidskunstens ti mesterverk av det tyske kunsttidsskriftet *Monopol*.

Elmgreen & Dragset utfordrer ikke bare tradisjonell arkitektur, de er også kjent for å skape situasjoner som problematiserer skillet mellom innenfor og utenfor, privat og offentlig, fiksjon og virkelighet. Siden 1997 har de for eksempel arbeidet med en serie, kalt "Powerless Structures" hvor de undersøker konformiteten ved offentlige rom som museer, fengsler, sosialkontorer, sykehus og parker. Da de i 2005 var festspillkunstere i Bergen, presenterte de «The Welfare Show» hvor de kommenterte elementer som kan forbindes med den såkalte velferdsmodellen. Utstillingen turnerte videre til Wien, London og Toronto. I fjor laget de forestillingen *iDrama Queens* med superstjerner fra skulpturhistorien i hovedrollen. De fjernstyrte skulpturene på scenen brøt med det tradisjonelle skillet mellom teater og billedkunst.

De siste ti årene har de stilt ut på flere store museer i både Europa, USA og Japan. I 2003 viste de for eksempel verket *iBlocking the View* i Tate Modern. I et utstillingsrom på nesten 200 kvadratmeter stilte de ut en bitteliten tilsynelatende døende spurv fanget mellom to glassruter. I Galleria Vittorio Emanuele i Milano lot de en Fiat Uno og en campingvogn brase opp gjennom gulvet. I blant annet Lofoten, Sverige og Nederland har de plassert ut åtte frysebager støpt i bronse i naturen, og

ELMGREEN & DRAGSET

WHEN MICHAEL ELMGREEN (Denmark) and Ingar Dragset (Norway) joined forces in Denmark in the mid-1990s, they both considered themselves to be outsiders, neither of them having formal education in the arts. Elmgreen had worked for three years as an artist while Dragset came from the theatre. Their collaboration started with a combination of visual art and performance, and moved to Berlin. In 1997, when they exhibited a diving board extending through the window of the Louisiana Art Museum north of Copenhagen, the duo received a lot of attention. The diving board was recently named as being among the ten greatest masterpieces of contemporary art by the German art periodical *Monopol*.

Elmgreen & Dragset do not only confront traditional architecture. They are also known for creating situations that highlight contrasts such as inside/outside, private/public and fiction/reality. One example of this is a series called *Powerless Structures*, which they have worked on since 1997, in which they look at conformity in public spaces such as museums, prisons, welfare offices, hospitals and parks. As festival artists in Bergen in 2005 they presented *The Welfare Show*, which commented on elements associated with the welfare model. The exhibition continued on tour to Vienna, London and Toronto. Last year they produced the performance *Drama Queens*, using the 'superstars' of historical statues in the title roles. The remotely controlled sculptures on the stage transcended the traditional schism between theatre and visual art.

Over the last ten years they have exhibited at a number of major museums in Europe, the USA and Japan. In 2003, for instance, their work *Blocking the View* appeared at the Tate Modern. In an exhibition room of almost 200 square metres (about two thousand square feet) they exhibited a tiny sparrow, ostensibly in the throes of death between two plates of glass. In the Galleria Vittorio Emanuele in Milan a Fiat Uno and a caravan stuck

i Texasí ørken har de bygd en tro kopi av en filial av motehuset Prada.. Gjennom vinduene ser man høstkolleksjonen 2005, men butikken er stengt for evig.

Den dansk-norske kunstnerduoen har deltatt på kunstmønstringer som Venezia Biennalen, Momentum, Sao Paolo Biennalen, Berlin Biennalen og Istanbul Biennalen. De har også fått det kunstneriske ansvaret for både den nordiske og den danske paviljongen under Venezia Biennalen i 2009.

I år avdukes monumentet de har laget til minne om homoseksuelle som mistet livet under Nazi-regimet. Det skal reises i sentrum av Berlin.

BALDUR BRÖNNIMANN, musikalsk leder, er i ferd med å bli kjent for sine nyskapende programmer og tolkninger av nymusikkpartiturer. I april debuterte han ved den Engelske nasjonaloperaen med Olga Neuwirths tilrettelegging av David Lynchs *Lost Highway*. Han dirigerer de store britiske og europeiske orkestrene og nymusikkensemblene, og i 2007 debuterte han i Australia og New Zealand. Han har også hatt direksjonsoppdrag med et stort og bredt utvalg av verker ved mange europeiske festivaler, og har samarbeidet med ensembler som Klangforum Wien, Ensemble Modern, Ensemble Intercontemporain og det portugisiske Remix Ensemble, og med mange nålevende komponister, bl.a. Brett Dean, Unsuk Chin og Jonathan Harvey.

LAMBERTO COCCIOLI, lyddesigner, er avdelingslederen for musikkteknologi ved Birmingham-konservatoriet i England. Etter studier i arkitektur og kunsthistorie studerte han komposisjon hos Azio Corghi ved konservatoriet i Milano. Han fikk arbeide som assistent til Luciano Berio, og senere ble han koordinator for utvikling, produksjon og fremføring av Berios elektroniske verker ved Tempo Reale i Firenze, et forskningssenter for ny musikkteknologi. Han har hatt oppdrag med orkestre i anerkjente teatre i hele verden, og har samarbeidet med mange komponister, bl.a. Julian Anderson, Azio Corghi, Luca Francesconi, Jonathan Harvey, Johannes-Maria Staud og Rolf Wallin. Han er for tiden leder for *Integra*, et internasjonalt prosjekt støttet av EUs Kultur 2000-program.

up through the floor. In Sweden, Norway and the Netherlands they have placed eight freezer bags cast in bronze in the vegetation out of doors, and in the Texas desert they have built a faithful replica of the Prada fashion

BALDUR BRÖNNIMANN, musical director, is rapidly building a reputation for his innovative programming and his mastery of contemporary scores. In April Brönnimann made his English National Opera debut in Olga Neuwirth's adaptation of David Lynch's *Lost Highway*. He regularly conducts the major orchestras and new music ensembles in the UK and Europe and in 2007 he made his debut in Australia and New Zealand. In a wide and eclectic range of repertoire, Brönnimann has conducted in many of Europe's contemporary music festivals and series, with groups such as Klangforum Wien, Ensemble Modern, Ensemble Intercontemporain and Portugal's Remix Ensemble, and has worked closely with many of today's living composers, including Brett Dean, Unsuk Chin and Jonathan Harvey.

LAMBERTO COCCIOLI, sound designer, is Head of Music Technology at the Birmingham Conservatoire in the UK. He read architecture and art history before studying music composition with Azio Corghi at Milan's Conservatoire. After working as Luciano Berio's musical assistant, he joined Tempo Reale, the Florence-based research centre for new music technologies, where he co-ordinated development, production and performance of Berio's works with electronics. He has performed in major theatres and with orchestras worldwide, working with many composers, including Julian Anderson, Azio Corghi, Luca Francesconi, Jonathan Harvey, Johannes-Maria Staud and Rolf Wallin. Lamberto currently manages *Integra*, an international project supported by the Culture 2000 programme of the European Union.

CATHRINE AHLSEN, kostymedesign, har sin utdannelse fra Den Norske Opera og NRK og har i flere år jobbet som frilans kostymemaker i Oslo og Bergen. Hun var kostymeansvarlig for fjorårets oppsetning av Bizets *Carmen* og jobber nå fast ved Den Nye Opera.

JAAKKO KORTEKANGAS, baryton, studerte ved Sibeliusakademiet, og 23 år gammel begynte han å arbeide ved Det Internasjonale Opera Studio i Zürich. Han har opptrådt i de fleste europeiske landene, USA og den fjerne Østen. Før han flyttet tilbake til Finland for å bli frilanser, var han i ti år med i operaen i Freiburg, Tyskland. Kortekangas har innehatt over 80 operatiske roller, bl.a. Posa i Verdis *Don Carlo*, Billy Budd i Brittens opera ved samme navn, Wolfram i Wagners *Tannhäuser*, Don Juan (Mozart), og tittelrollen i John Adams' moderne klassiker, *Nixon i Kina*. Han debuterte som Jaufré Rudel i *L'amour de loin* våren 2006.

CATHRINE AHLSEN, costume designer, trained at the Norwegian Opera and the Norwegian Broadcasting Corporation, and has since worked freelance in Oslo and Bergen. She was in charge of costumes for last year's performance of Bizet's *Carmen*, and is currently engaged by Den Nye Opera.

JAAKKO KORTEKANGAS, baritone, trained at the Sibelius Academy, and at 23 joined the International Opera Studio in Zürich. He has appeared in most European countries, the United States and the Far East. Before returning to Finland in 1999 and becoming a freelancer, he spent ten years as a member of the Freiburg Opera ensemble in Germany. Kortekangas has sung more than 80 opera roles. His repertoire includes many opera masterpieces, such as Verdi's *Don Carlo* (Posa), Britten's *Billy Budd* (the title role), Wagner's *Tannhäuser* (Wolfram), *Don Giovanni* (the title role) and the modern classic *Nixon in China* (the title role) by John Adams. In Spring 2006 he debuted as Jaufré Rudel in *L'amour de loin*.

PIA FREUND, sopran, fulgte sangstudier ved Sibeliusakademiet og debuterte som Mimí i Puccinis *La Bohème* ved Den finske nasjonaloperaen, der hun siden har vært en hyppig gjest. Andre store roller er Micaëla i Bizets *Carmen*, Pamina i Mozarts *Tryllefloyten* og Belinda i Purcells *Dido og Aeneas*. Pia Freund konsserterer med et stort repertoar som spenner fra barokken til ny musikk, og hun har samarbeidet med mange store orkestre og dirigenter. Hun er særlig kjent for sine tolkninger av Kaija Saariahos vokalmusikk. I tillegg til sine kritikerroste opptredener som Clémence i *L'Amour de loin*, har hun deltatt i urfremføringen av Saariahos oratorium *La Passion de Simone* (2006) og sunget rollen som Refka i operaen *Adriana Mater* (2008).

HELENE GJERRIS, mezzosopran, debuterte i 1997 etter å ha studert ved Det Kongelige Danske Musikkonservatorium. Hennes gjennombrudd kom året før som En Skolegutt i Alban Bergs *Lulu*, en stor samproduksjon mellom Grønnegårdsteatret og Danmarks Radio. Hun er særlig aktiv innen nymusikk, og har uroppført en rekke danske verker, derav noen som ble komponert med tanke på henne. Helene Gjerris' roller inkluderer Carmen (Bizet), Cherubino i Mozarts *Figaros bryllup*, og tittelrollen i Händels opera *Tesco*.

PIA FREUND, soprano, studied voice at the Sibelius Academy and has been a regular guest artist at the Finnish National Opera since her début as Mimí in Puccini's *La Bohème*. Other major roles in her repertoire are Micaëla in Bizet's *Carmen*, Pamina in Mozart's *The Magic Flute*, Belinda in Purcell's *Dido and Aeneas*. Freund has a concert repertoire ranging from the Baroque to the contemporary, and has worked with many distinguished orchestras and conductors. She is particularly known for her interpretations of the vocal music of Kaija Saariaho. In addition to her acclaimed performances as Clémence in *L'Amour de loin*, she premiered Saariaho's oratorio *La Passion de Simone* (2006) and sang Refka in the opera *Adriana Mater* (2008).

HELENE GJERRIS, mezzo-soprano, gave her official debut concert in 1997 after studies at the Royal Danish Conservatoire. Her artistic breakthrough came in 1996 when she sang A Schoolboy in Alban Bergs *Lulu* in the big co-production between Grønnegårdsteatret and the Danish Radio. She has an extensive activity within contemporary music and has premiered several Danish works, some of which have been composed especially for her. Helene Gjerris has appeared as Carmen at the Royal Opera, Copenhagen and the Danish National Opera, Cherubino in *The Marriage of Figaro* at Aarhus Summer Opera and the leading role in Handel's opera *Tesco* at the Klagenfurt Opera

FESTSPILLENE TAKKER

Kultur- og kirkedepartementet
Bergen kommune
Hordaland fylkeskommune

Yvonne og Bjarne Rieber
Grieg Foundation

StatoilHydro
DnB NOR

Bergens Tidende
BKK
Sparebanken Vest
TrygVesta
Telenor

Radisson SAS Hotel Norge
Avinor
Bergen Taxi
Choice Hotels

Norwegian Hull Club
Nordea
J. Ludwig Mowinckels Rederi

VisjonVest, allmenntyttige midler fra Sparebanken Vest
O. Kavli og Knut Kavlis Almennyttige Fond
Institusjonen Fritt Ord
Abm-utvikling / Den kulturelle skolesekken

... og en rekke andre støttespillere som bidrar til å opprettholde Festspillene som en engasjerende og levende kulturinstitusjon i Norge.

DEN NYE OPERA TAKKER

Kultur- og kirkedepartementet
Norsk kulturråd
Bergen kommune
Hordaland fylkeskommune
Yvonne og Bjarne Rieber
Den kulturelle skolesekken i Bergen
Augustin Hotel Grand Terminus

Vi støtter morgendagens helter

Vi heier på utfordrere, de som har mot og vilje til å prøve ut nye ideer, og som ikke gir seg før målet er nådd. For øvrig ikke ulikt kvalitetene som har gjort StatoilHydro ledende i verden innen olje- og gassproduksjon på havbunnen.

Under Festspillene i Bergen støtter vi konserter med unge talenter som har kvalitet til å utfordre de beste, om plassen øverst på plakaten. Slik bidrar StatoilHydro til å bringe utviklingen videre. Enten det er på Troll – eller Troldhaugen.

statoilhydro.com

StatoilHydro

